

ارزیابی جایگاه حکیم ابوالقاسم فردوسی در سپهر فرهنگ و ادب جهان در گفت‌وگو با مدرسان زبان و ادبیات فارسی در فراسوی ایران

بزرگ توس، فراتر از مرزها

شاهیان! اشعار فردوسی بزرگ و حکیم بدون شک در معرفی سرزمین ایران مؤثر بوده است و هست تا آنجا که استادان زبان و ادبیات فارسی باور دارند کار فردوسی در شاهنامه فقط ایران است، احیای دوباره ایران. در دوره‌ای که می‌رفت زبان فارسی به فراموشی سپرده شود، سراینده شاهنامه هویت تازه‌ای به مردم ایران بخشید. در هر گوشه دنیا، جهانیان به مظاهر فرهنگی و ادبی به دیده احترام می‌نگرند. یکی از این مظاهر، شاعر توسی ابوالقاسم فردوسی است که برای او احترام قائل هستند. گفتنی‌ها درباره این شاعر بلند آوازه مفصل است اما در گزارش ویژه این هفته که در روز بزرگداشت فردوسی مقابل دیدگان شما قرار می‌گیرد، بیشتر به تبیین شخصیت جهانی فردوسی بزرگ پرداخته‌ایم. جهان شهر در پرسش‌هایش از استادان زبان فارسی به این سمت رفته است که نیاز فعلی کشورهایی که کرسی‌های فعال زبان فارسی دارند چیست. پژوهش یا پژوهشکده؟ شاهنامه در خارج از مرزهای ایران چه تأثیری بر فرهنگ مردم گذاشته است و جایگاه خراسان ادبی و فرهنگی در جهان چگونه است و پرسش‌هایی از این دست. در این باره، با استادان بهادر باقری، عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس و مدرس زبان فارسی در دانشگاه‌های بخارست رومانی و کی‌یف اوکراین، محمود بشیری، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی و مدرس زبان فارسی در دانشگاه داکای بنگلادش، درباره تجربه زیسته‌شان با تکیه بر نقش فردوسی فراسوی مرزهای ایران سخن گفته‌ایم.

غیر ایرانیان به دیده احترام به زبان فارسی می‌نگرند

محمود بشیری یکی از استادان زبان فارسی است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، دو سال در دانشگاه داکای بنگلادش تدریس کرده است. او فرصت این را داشته است که از نزدیک با دیدگاه غیر ایرانیان به فردوسی و شاهنامه‌اش آشنا شود. این استاد می‌گوید: از سال ۱۳۰۰ هجری شمسی در کشور بنگلادش دانشگاهی تأسیس و رشته ادبیات فارسی هم در آنجا دایر شد. تدریس رسمی این رشته در دانشگاهی خارج از ایران، آن هم زمانی که هنوز دانشگاه در کشورمان پا به عرصه فعالیت گذاشته بود، بیانگر اهمیت زبان فارسی شد.

بشیری اظهار می‌کند: زبان فارسی بین عامه مردم بنگلادش جایگاه ویژه‌ای دارد. علاوه بر این، نزد خواص هم جایگاه خود را دارد. مردم بنگلادش نمی‌توانند فارسی صحبت کنند، اما شعرای فارسی زبان از جمله اشعار فردوسی به ویژه سعدی و مولانا را از بر هستند. این مردم در دوره پهلوی در دانشگاه‌های مختلف زبان فارسی خواندند. هنوز هم این روند بینشان ادامه دارد و به دیده احترام به زبان فارسی می‌نگرند.

به گفته این مدرس زبان فارسی در خارج از ایران، یک عامل مهم و البته اصلی در گرایش بنگلادشی‌ها به زبان رسمی کشورمان مسئله دین است. «مردم شبه قاره (هند، پاکستان و بنگلادش) بیشتر مسلمان هستند. سنیان حنفی تعصب زیادی به زبان فارسی دارند. این موضوع به امام مذهب آن‌ها، ابوحنیفه، برمی‌گردد. او فتوایی درباره زبان فارسی دارد مبنی بر اینکه هر کسی نتواند نماز را به زبان عربی بخواند، می‌تواند به فارسی بخواند. از این رو، زبان فارسی بین آن‌ها آن قدر رایج است که هیچ وقت نمی‌گویند صلا. می‌گویند نماز.»

کرسی‌های زبان فارسی در کشورهای بلوک شرق

اثرگران سنگ فردوسی، شاهنامه، افزون بر اینکه بر غنای ادبیات فارسی افزوده است، در غرب از جمله فرانسه که از مهم‌ترین پایگاه‌های فرهنگی است، باعث جلب توجه ادیبان به زبان فارسی شده است و هر کدام با الهام از شاهنامه دست به خلق اثری درخور زده‌اند. ناصر نیکوبخت، عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس، درباره اثرپذیری جهانیان از شاهنامه می‌گوید: مردمان کشورهای بلوک شرق از جمله مسکو، رومانی و اوکراین که پس از استقلال از شوروی سابق جدا شدند، با زبان و ادبیات فارسی آشنا بودند. در شوروی سابق، در بعضی جمهوری‌ها، کرسی‌های زبانی تأسیس شده بود و بزرگان زیادی در این کشور مدرس زبان فارسی بودند. برای نمونه، در مسکو، کرسی زبان فارسی بزرگ بوده و در سن پترزبورگ و دانشکده شرقی، زبان فارسی تدریس می‌شده است و دانشجویانی در سطح دکترا فارغ التحصیل می‌شدند.

این مدرس زبان فارسی در دانشگاه‌های بخارست رومانی و کی‌یف اوکراین شرح می‌دهد: در سفرهایی که به اوکراین، مسکو و رومانی

در رومانی دیدم، گزیده‌هایی از کتاب شاهنامه فردوسی به زبان رومانیایی ترجمه شده است. هم چنین گلستان و بوستان سعدی که برگردان شده و در اختیار مردم است، اما عموم مردم خیلی کم حتی ایران را می‌شناسند.

حماسه ملی ایران، شاهنامه، در خارج از مرزهای کشور معیاری برای پرداختن به زبان و ادب فارسی است. با این همه فقط آن‌هایی که با ادبیات کلاسیک جهان آشنا هستند بیشتر سراینده این اثر ماندگار را می‌شناسند و بیشتر در مجامع دانشگاهی و افرادی که با زبان‌های شرقی مطالعه می‌کنند یا شرق شناسی می‌خوانند، فردوسی را یک شخصیت شاخص ادبی می‌شناسند. نیکوبخت با تکیه بر تجربه زیسته‌اش در فراسوی مرزهای ایران از توجه کشورهای مختلف به ترویج زبان و فرهنگشان چنین می‌گوید: بعضی از کشورها سرمایه‌گذاری فراوانی برای ترویج زبان و فرهنگشان کرده‌اند. برای نمونه، ترک‌ها یا عرب‌ها به ویژه چین و کشورهای غربی مثل آلمان و فرانسه با تأسیس مؤسسات یا ترویج کرسی‌های زبان در دانشگاه‌ها، به این موضوع توجه کرده‌اند. ایران در مقایسه با کشورهای نام برده،

داشتم با رساله‌های فراوانی در باب زبان و ادبیات فارسی روبرو شدم، به ویژه مقالاتی که درباره شاعران کلاسیک مثل فردوسی نوشته بودند. هم چنین در خیلی از کتابخانه‌هایشان نسخه‌های خطی فراوانی از زبان فارسی است. از جمله در رومانی در آکادمی بخارست یک مجموعه خطی (شامل حدود ۵۰ نسخه) موجود بود که حدود هفتاد نسخه خطی آن به زبان فارسی است.

از مجموع این‌ها یک اثر نفیس از شاهنامه فردوسی موجود بود که به همت سفارت جمهوری اسلامی ایران در بخارست، گزیده‌ای از آن با تصاویر مینیاتوره‌های زیبایی که داشت، در سیصد چهارصد صفحه در سال ۲۰۱۸ چاپ و برای خیلی‌ها ارسال شد. نسخه نفیسی از شاهنامه فردوسی است که در مجموع نسخه‌های خطی آکادمی، با شماره، ثبت و ضبط شده است.

اما برخلاف آنچه استاد بشیری پیش تر گفته بود، نیکوبخت می‌گوید: فردوسی به عنوان شاعر بزرگ جهانی در بیشتر کشورها شناخته شده است، به ویژه در دانشگاه‌هایی که زبان‌های شرقی یا رشته‌های ایران شناسی و زبان و ادبیات فارسی تدریس می‌شود تا آنجا که

بهادر باقری، معاون اجرایی گسترش زبان فارسی و ایران شناسی

ناصر نیکوبخت، مدرس زبان فارسی در دانشگاه‌های بخارست رومانی

محمود بشیری، مدرس زبان فارسی در دانشگاه داکای بنگلادش